

รูปแบบการให้การศึกษาระบบศึกษาแก่ข้าราชการ

Patterns of Dhammasueksa Management for Government Officials.

พระมหาคำตัน วิสุทธิญาณ¹

Phramahakamsan Vilutthiyano

ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ.2554

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษารูปแบบการให้การศึกษาระบบศึกษาแก่ข้าราชการ 2) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของข้าราชการที่มีต่อการให้การศึกษาระบบศึกษาแก่ข้าราชการ 3) เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะการให้การศึกษาระบบศึกษาแก่ข้าราชการ 4) เพื่อนำเสนอรูปแบบการให้การศึกษาระบบศึกษาแก่ข้าราชการ

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการ การให้การศึกษาระบบศึกษาแก่ข้าราชการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากสูงไปหาต่ำพบว่า ด้านผลผลิตมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาได้แก่ด้านปัจจัยนำเข้าและด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านกระบวนการ 2) ข้าราชการที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นต่อการให้การศึกษาระบบศึกษาโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนข้าราชการที่มีอายุและระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการให้การศึกษาระบบศึกษาโดยรวมไม่แตกต่างกัน 3) ปัญหาและข้อเสนอแนะการให้การศึกษาระบบศึกษาแก่ข้าราชการ มีดังนี้ 1) ด้านปัจจัยนำเข้า คือ การกำหนดเวลาเรียน ไม่สอดคล้องกับเวลาทำงานของผู้เรียนและไม่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชา ดังนั้น ควรจัดเวลาเรียนให้มีความเหมาะสม 2) ด้านกระบวนการ คือ การแนะนำวัตถุประสงค์การเรียนยังไม่ครอบคลุมและขาดการประเมินความรู้พื้นฐานของผู้เรียน ดังนั้น ควรมีการชี้แจงวัตถุประสงค์การเรียนรู้อย่างครอบคลุมและควรมีการประเมินความรู้พื้นฐานของผู้เรียน 3) ด้านการควบคุมการเรียนการสอน คือ ผู้สอนใช้คำถามที่เน้นการวัดความรู้ความจำมากกว่าความเข้าใจ ดังนั้น ผู้สอนควรใช้คำถามที่เน้นวัดความรู้เชิงบูรณาการมากกว่าความจำ 4) ด้านผลผลิต คือ ผู้เรียนขาดความเข้าใจเกี่ยวกับการฝึกสมาธิ ดังนั้น ควรมีการเพิ่มหลักสูตรและกิจกรรมเกี่ยวกับการฝึกสมาธิ 5) ด้านอื่น ๆ คือ ขาดการสนับสนุนงบประมาณในการจัดการศึกษาระบบศึกษาจากหน่วยงานราชการ ดังนั้น หน่วยงานราชการที่จัดการศึกษาระบบศึกษาควรสนับสนุนงบประมาณในการจัดการศึกษาระบบศึกษาให้เพียงพอ

องค์ความรู้ใหม่ของการให้การศึกษาระบบศึกษาแก่ข้าราชการ ซึ่งสามารถสร้างเป็นรูปแบบการศึกษา คือ “KTTCM” Model เพื่อนำไปสู่การจัดการศึกษาระบบศึกษาแก่ข้าราชการ เชิงบูรณาการได้

คำสำคัญ : 1. รูปแบบ 2. ธรรมศึกษา 3. ข้าราชการ

¹ นักศึกษาหลักสูตรคุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ABSTRACT

The aims of this thesis were : 1) To study the patterns of Dhammasueksa management for government officials, 2) To compare the opinions of the government officials towards Dhammasueksa management, 3) To study the problems and suggestions in Dhammasueksa management, and 4) To present a model of Dhammasueksa management.

The outcomes of the study were found that: 1) The level of Dhammasueksa management for the government officials was high in overall. The highest level was in the output and the lowest was in the process in Dhammasueksa management. 2) The officials with different sex had significantly different opinion on Dhammasueksa management at a statistical figure 0.05. Those who had different ages and educational backgrounds showed no significantly different level of their opinion. 3) Problems and suggestions collected from the study were as follows : 1) the input; the timing in teaching and learning did not match with the learners' working hours and course contents. So the teaching and learning schedule should be adjusted according to the time and learners. 2) the process; learning objectives and knowledge assessment were not clear. The learners should be acknowledged with learning objectives and assessment criteria before starting the class, 3) the course control; the learning process was emphasized on the recognition rather than understanding. Integrated questions should be asked in the class and examination, 4) the output; the learners lacked of understanding in meditation practice, so more course contents and practices in meditation should be added, and 5) the other was the lack of fund from educational and public sectors, so the public organization responsible for Dhammasueksa management should subsidize the adequate budget for this kind of education.

The new body of knowledge obtained from the study could be concluded in "KTTCM" model in order to manage the Dhammasueksa for government officials effectively and integratedly.

Keywords : 1. Pattern 2. Dhamma study (Dhammasueksa) 3. Government officials

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหา

จริยธรรม คุณธรรมมีความสำคัญและจำเป็นอย่างมากสำหรับข้าราชการ ด้วยเหตุที่การบริหารราชการไม่อาจเกิดประสิทธิภาพที่เอื้ออำนวยประโยชน์ต่อประเทศชาติและประชาชนได้ หากข้าราชการซึ่งเป็นกลไกของรัฐ ขาดจริยธรรมคุณธรรม ขาดจิตสำนึกหรืออุดมการณ์ที่ดีงาม การกระทำหรือผลงานที่ปรากฏออกมา ก็จะขาดประสิทธิภาพ หรือไม่มีประสิทธิภาพมากเท่าที่ควร นอกเหนือจากนี้แล้ว คุณค่าของข้าราชการยังเป็นสิ่งสำคัญที่ควรคำนึงถึงด้วย นั่นก็คือ ข้าราชการ ไม่ควรมีเฉพาะสิ่งจำเป็นด้านวัตถุ เช่น การได้รับปริญญาบัตรจากการศึกษาเล่าเรียน ซึ่งมีส่วนแสดงให้เห็นถึงการเป็นข้าราชการที่มีคุณภาพเท่านั้น แต่ยังคงต้องมีสิ่งจำเป็นด้าน จิตใจ ซึ่งได้จากจริยธรรมที่มีส่วนแสดงให้เห็นถึงการเป็นข้าราชการที่มี "คุณธรรม" ควบคู่กันไปด้วย การเป็นข้าราชการที่มีทั้งคุณภาพและคุณธรรม ย่อมเป็นพื้นฐานสำคัญให้แก่ข้าราชการ

นำไปช่วยสร้าง “คุณค่า” ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง ครอบครัว สังคม ตลอดจนปฏิบัติหน้าที่ราชการเพื่อส่วนรวมได้อย่างมีประสิทธิภาพและลดปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน

การเรียนการสอนธรรมศึกษา เป็นงานเผยแผ่พุทธธรรม เพื่อสร้างสรรคคนดีให้มีมากขึ้นในสังคม เป็นหลักสูตรที่คณะสงฆ์กำหนดขึ้นเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจในประวัติความเป็นมาและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม เกิดขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2435 ตามพระดำริของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ซึ่งเป็นการศึกษาพระธรรมวินัยในภาษาไทย สำหรับสอนพระภิกษุสามเณรวัดบวรนิเวศวิหารเป็นครั้งแรก ต่อมา พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวราลริวัฒน์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม ทรงพิจารณาเห็นว่า การศึกษานักธรรมมิได้เป็นประโยชน์ต่อพระภิกษุสามเณรเท่านั้น แม้ผู้ที่ยังครองฆราวาสวิสัย ก็จะได้รับประโยชน์จากการศึกษานักธรรมด้วย โดยเฉพาะสำหรับข้าราชการครู จึงทรงตั้งหลักสูตรนักธรรมสำหรับฆราวาสขึ้น เรียกว่า “ธรรมศึกษา” มีครบทั้ง 3 ชั้น คือ ธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโทและธรรมศึกษาชั้นเอก ซึ่งมีเนื้อหาเช่นเดียวกันกับหลักสูตรนักธรรมของพระภิกษุสามเณรเว้นแต่วินัยบัญญัติ ที่ทรงกำหนดใช้ เบญจศีลเบญจธรรมและอุโบสถศีลแทนได้เปิดสอบธรรมศึกษาชั้นตรีเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2472 และเปิดสอบครบทุกชั้นในเวลาต่อมา มีฆราวาสทั้งหญิงและชายเข้าสอบเป็นจำนวนมาก นับเป็นการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาให้กว้างขวางยิ่งขึ้น การเรียนการสอนธรรมศึกษา จึงเป็นการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาอีกรูปแบบหนึ่งของคณะสงฆ์โดยมุ่งเน้นให้นักเรียน นิสิตนักศึกษา ข้าราชการ และประชาชนทั่วไปได้ศึกษาธรรมะซึ่งเป็นไปตามนโยบายที่รัฐบาลส่งเสริมเรื่องคุณธรรม จริยธรรม หลักธรรมาภิบาลและการป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบในภาครัฐ

ปัจจุบัน วัดอาวรุทวิภิตารามได้จัดโครงการศึกษาจริยธรรม คุณธรรมสำหรับข้าราชการ โดยผ่านกระบวนการเรียนการสอนธรรมศึกษามีเป้าหมายหลัก คือ ให้ข้าราชการได้ศึกษาเล่าเรียนธรรมศึกษา ซึ่งเป็นพื้นฐานในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม มีการดำเนินการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง เป็นระยะเวลาหลายปีและมีสถิติข้าราชการผู้สนใจและเข้าสอบธรรมศึกษาเป็นจำนวนมาก ถือเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินการโครงการเผยแผ่คุณธรรม จริยธรรมแก่ข้าราชการ แต่อย่างไรก็ตามเนื่องจากผู้วิจัยมีประสบการณ์ในการสอนและการทำงานด้านการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษามาเป็นเวลาหลายปี ได้ประสบกับปัญหาและอุปสรรคหลายประการ เช่น ความเหมาะสมของเนื้อหา การจัดการเรียนการสอนที่ยังมีข้อจำกัดทั้งในด้านผู้สอน ผู้เรียน กระบวนการวัดผลประเมินผล งบประมาณสนับสนุนในการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งสถานที่จัดการเรียนการสอนในระดับต่าง ๆ ซึ่งมีทั้งด้านที่ควรปรับปรุง ส่งเสริมและแก้ไข ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาเพื่อให้ทราบรูปแบบการศึกษาธรรมศึกษาที่เหมาะสมแก่ข้าราชการและความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาสำหรับข้าราชการ เพื่อเสนอเป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนธรรมศึกษาให้สอดคล้องกับยุคปฏิรูปการศึกษาต่อไปและเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ในปรับปรุงการเรียนการสอนธรรมศึกษาให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองให้เป็นคนดีและคนเก่ง ถึงพร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาการให้การศึกษาระบบศึกษาแก่ข้าราชการ
- 2) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของข้าราชการที่มี เพศ อายุ และระดับการศึกษาต่างกัน
- 3) เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะการให้การศึกษาระบบศึกษาแก่ข้าราชการ
- 4) เพื่อพัฒนารูปแบบการให้การศึกษาระบบศึกษาแก่ข้าราชการ

3. สมมุติฐานการวิจัย

- 1) ข้าราชการมีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการให้การศึกษาระบบศึกษาแตกต่างกัน
- 2) ข้าราชการมีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการให้การศึกษาระบบศึกษาแตกต่างกัน
- 3) ข้าราชการมีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการให้การศึกษาระบบศึกษาแตกต่างกัน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ข้าราชการที่เข้าศึกษาระบบศึกษา จำนวน 72 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ แบ่งกลุ่มเป็น 3 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

- 1) กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และวิธีการสนทนากลุ่ม ได้แก่ ผู้บริหารและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระบบศึกษาแก่ข้าราชการ จำนวน 15 รูป/คน
- 2) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาโดยใช้แบบสอบถามรวม 61 คน ได้แก่ ข้าราชการผู้เข้าศึกษาระบบศึกษาชั้นตรี โทและเอก จำนวน 61 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยในครั้งนี้ มีดังนี้

1. แบบสอบถาม (Questionnaire) การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามประกอบด้วยคำถามปลายปิด และคำถามแบบปลายเปิด มีรายละเอียดแบ่งเป็น 3 ตอน คือ

- ตอนที่ 1 ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วย เพศ อายุ และระดับการศึกษา
- ตอนที่ 2 ข้อมูลด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับการให้การศึกษาระบบศึกษาแก่ข้าราชการ
- ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางการจัดการเรียนการสอนระบบศึกษา

2. แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบมีโครงสร้างใช้สัมภาษณ์เฉพาะประเด็นที่ต้องการข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดการศึกษาระบบศึกษาสำหรับข้าราชการ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยสัมภาษณ์และทำการสนทนากลุ่ม ผู้บริหาร พระภิกษุ ผู้สอนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระบบศึกษาสำหรับข้าราชการ

2. ข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ยื่นต่อผู้อำนวยการเขตบางพลัด เพื่อขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามและนำแบบสอบถาม จำนวน 61 ฉบับที่ได้รับคืนมาตรวจความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม ผล

ปรากฏว่า สมบูรณ์ทุกฉบับ จากนั้นจึงนำมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

- 1) วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลโดยหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)
- 2) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษาธรรมชาติศึกษาของข้าราชการ โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
- 3) วิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษาธรรมชาติศึกษาระหว่างเพศ ใช้การทดสอบค่าที (t-test)
- 4) เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษาธรรมชาติศึกษาระหว่างกลุ่มอายุ ระดับการศึกษา ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way analysis of variance) เมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จะทำการทดสอบเป็นรายคู่โดยวิธีการเชฟเฟ้ (Scheffé)
- 5) การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดการศึกษาธรรมชาติศึกษา ใช้การวิเคราะห์โดยหาค่าความถี่ (Frequency) และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบด้วยคำบรรยาย
- 6) ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาธรรมชาติศึกษาจะนำมาวิเคราะห์สาระ (Content analysis) และนำเสนอในเชิงพรรณนา

5. ผลการวิจัย

5.1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิจัย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีจำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 55.7 รองลงมาคือ เพศชาย มีจำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 44.3 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 31.1 รองลงมาคือ อายุ 31-40 ปี และ 21-30 ปี มีจำนวน 17 คน เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 27.9 ส่วนอายุ 41-50 ปี มีจำนวนน้อยที่สุดคือ 8 คน คิดเป็นร้อยละ 13.1 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 52.5 รองลงมา คือระดับปริญญาโท จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 27.9 และน้อยที่สุดคือ อื่น ๆ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 3.2

5.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการให้การศึกษาธรรมชาติศึกษาแก่ข้าราชการ

ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อการให้การศึกษาธรรมชาติศึกษาแก่ข้าราชการ โดยรวมทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้วมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ด้านปัจจัยนำเข้า พบว่า ข้าราชการมีความคิดเห็นต่อการให้การศึกษาธรรมชาติศึกษาแก่ข้าราชการ ด้านปัจจัยนำเข้า โดยรวมอยู่ในระดับมาก
2. ด้านกระบวนการ พบว่า ข้าราชการมีความคิดเห็นต่อการให้การศึกษาธรรมชาติศึกษาแก่ข้าราชการ ด้านกระบวนการ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง
3. ด้านการควบคุมการเรียนการสอน พบว่า ข้าราชการมีความคิดเห็นต่อการให้การศึกษาธรรมชาติศึกษาแก่ข้าราชการ ด้านการควบคุมการเรียนการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก

4. ด้านผลผลิต พบว่า ข้าราชการมีความคิดเห็นต่อการให้การศึกษาธรรมชาติแก่ข้าราชการ ด้านผลผลิต โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

5. ด้านข้อมูลย้อนกลับ พบว่า ข้าราชการมีความคิดเห็นต่อการให้การศึกษาธรรมชาติแก่ข้าราชการ ด้านข้อมูลย้อนกลับ โดยรวมอยู่ในระดับมาก

5.3 การทดสอบสมมติฐาน

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการให้การศึกษาธรรมชาติของข้าราชการที่มีเพศ อายุ และระดับการศึกษาต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า

1. ข้าราชการมีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการให้การศึกษาธรรมชาติโดยรวม แตกต่างกัน
2. ข้าราชการที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการให้การศึกษาธรรมชาติโดยรวม ไม่แตกต่างกัน
3. ข้าราชการที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการให้การศึกษาธรรมชาติโดยรวม ไม่แตกต่างกัน

5.4 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการให้การศึกษาธรรมชาติแก่ข้าราชการ

ปัญหาและข้อเสนอแนะการให้การศึกษาธรรมชาติแก่ข้าราชการ โดยสรุป มีดังนี้ 1) ด้านปัจจัยนำเข้า คือ การกำหนดเวลาเรียนไม่สอดคล้องกับเวลาทำงานของผู้เรียนและไม่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชา ดังนั้น ควรจัดเวลาเรียนให้มีความเหมาะสม 2) ด้านกระบวนการ คือ การแนะนำวัตถุประสงค์การเรียนยังไม่ครอบคลุมและขาดการประเมินความรู้พื้นฐานของผู้เรียน ดังนั้น ควรมีการชี้แจงวัตถุประสงค์การเรียนรู้ให้ครอบคลุมและควรมีการประเมินความรู้พื้นฐานของผู้เรียน 3) ด้านการควบคุมการเรียนการสอน คือ ผู้สอนใช้คำถามที่เน้นการวัดความรู้ความจำมากกว่าความเข้าใจ ดังนั้น ผู้สอนควรใช้คำถามที่เน้นวัดความรู้เชิงบูรณาการมากกว่าความจำ 4) ด้านผลผลิต คือ ผู้เรียนขาดความเข้าใจเกี่ยวกับการฝึกสมาธิ ดังนั้น ควรมีการเพิ่มหลักสูตรและกิจกรรมเกี่ยวกับการฝึกสมาธิ 5) ด้านอื่น ๆ คือ ขาดการสนับสนุนงบประมาณในการจัดการศึกษาธรรมชาติจากหน่วยงานราชการ ดังนั้น หน่วยงานราชการที่จัดการศึกษาธรรมชาติควรสนับสนุนงบประมาณในการจัดการศึกษาธรรมชาติให้เพียงพอ

6. อภิปรายผล

6.1 ความคิดเห็นการให้การศึกษาธรรมชาติแก่ข้าราชการ

จากการสรุปผลการวิจัยมีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

1) ด้านปัจจัยนำเข้า ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการมีความคิดเห็นต่อการให้การศึกษาธรรมชาติแก่ข้าราชการ โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก การเป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่า การจัดการศึกษาธรรมชาติแก่ข้าราชการ ด้านปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ได้แก่ ผู้สอนมีความรู้ ความสามารถ มีความเชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์ในเนื้อหาวิชาที่สอน สามารถอธิบายให้ผู้ได้เข้าใจอย่างชัดเจน มีบุคลิกภาพที่น่าเลื่อมใสศรัทธา ด้านหลักสูตรก็มีความเหมาะสมทั้งด้านจุดประสงค์และเนื้อหา ส่วนด้านอาคารสถานที่ในการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนมีความสะดวกสบาย มีเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ มีสื่อการสอนที่ทันสมัย จึงทำให้ข้าราชการมีระดับความคิดเห็นด้านปัจจัยนำเข้าอยู่ในระดับมาก

2) **ด้านกระบวนการ** ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการมีความคิดเห็นต่อการให้การศึกษาธรรมชาติศึกษาแก่ข้าราชการโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง การเป็นอย่างนี้อธิบายได้ว่า กระบวนการเรียนการสอนธรรมชาติศึกษา ขาดการจัดกิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ แก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบและผู้เรียนไม่ได้สรุปสิ่งที่ตนได้เรียนมาเพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ เพราะกระบวนการทดสอบบทเรียนที่ได้เรียนมาเป็นการทดสอบที่เน้นความจำ แต่ไม่ได้เน้นการทดสอบแบบกระบวนการคิดวิเคราะห์ จึงทำให้ผู้เรียนไม่สามารถสังเคราะห์วิเคราะห์เนื้อหาวิชาที่ตัวเองได้เรียนมาให้ได้เข้าใจอย่างเต็มที่จึงทำให้ผู้เรียนไม่เข้าใจ

3) **ด้านการควบคุมการเรียนการสอน** ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการมีความคิดเห็นต่อการให้การศึกษาธรรมชาติศึกษาแก่ข้าราชการโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก การเป็นอย่างนี้อธิบายได้ว่า กระบวนการควบคุมการเรียนการสอนธรรมชาติศึกษาเป็นการดำเนินการสอนโดยผู้สอนได้กระตุ้นและสร้างแรงจูงใจ สร้างบรรยากาศในการเรียนการสอนให้มีบรรยากาศเป็นกันเองระหว่างผู้สอนและผู้เรียน มีบรรยากาศที่ผ่อนคลาย ผู้สอนเป็นกัลยาณมิตร เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สอบถามเกี่ยวกับสิ่งที่ยังไม่เข้าใจ

4) **ด้านผลผลิต** ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการมีความคิดเห็นต่อการให้การศึกษาธรรมชาติศึกษาแก่ข้าราชการโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด การเป็นอย่างนี้อธิบายได้ว่า การจัดการศึกษาธรรมชาติศึกษามีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านพุทธิพิสัย ด้านทักษะพิสัย และด้านจิตพิสัย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ปลูกฝังและเสริมสร้างเจตคติ ค่านิยม จนกลายเป็นความประพฤติและคุณลักษณะที่ดีงาม อีกทั้งยังเน้นให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาจิตใจ มีคุณธรรม จริยธรรม สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ อีกทั้งการจัดการศึกษาเป็นกระบวนการอย่างเป็นระบบและได้รับการสนับสนุนและความร่วมมือจากทุกภาคส่วนทำให้ข้าราชการ มีความคิดเห็นด้านผลผลิต มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด

5) **ด้านข้อมูลย้อนกลับ** ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการมีความคิดเห็นต่อการให้การศึกษาธรรมชาติศึกษาแก่ข้าราชการโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก การเป็นอย่างนี้อธิบายได้ว่า การให้การศึกษาธรรมชาติศึกษาผู้สอนมีบุคลิกภาพที่น่าเลื่อมใสศรัทธา มีความรู้ ความสามารถ มีการเตรียมความพร้อมในการสอน บรรยากาศในห้องเรียนมีบรรยากาศที่ผ่อนคลาย มีความเป็นกันเองระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับผู้สอน ผู้สอนได้กระตุ้นให้ผู้เรียนได้ตระหนักในคุณค่าของการมีคุณธรรม จริยธรรมและดำเนินชีวิตอยู่อย่างเหมาะสม สถานที่เรียนมีความพร้อม สะอาดเรียบร้อย มีสื่อการสอนที่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชา ผู้เรียนมีความเข้าใจในเนื้อหาวิชาที่เรียนสามารถนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

6.2 การทดสอบสมมติฐาน

1) ข้าราชการที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการให้การศึกษาธรรมชาติศึกษาโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 การที่เป็นอย่างนี้อธิบายได้ว่า เพศ เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมแตกต่างกันออกไป เนื่องจากธรรมชาติของเพศหญิงและเพศชาย มีพัฒนาการด้านต่าง ๆ แตกต่างกัน ทั้งค่านิยม ขนบธรรมเนียม ประเพณี เป็นต้น ทำให้เพศหญิงรู้จักภาวะตนได้ดีกว่าเพศชาย มีความระเอียดอ่อน รอบคอบ มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีโลกทางสังคมแตกต่างกัน เช่น การเรียนรู้ บทบาท ความคาดหวังทางสังคม เป็นต้น โดยเฉพาะรูปแบบหรือลักษณะของพฤติกรรมที่ถูกอบรมสั่งสอน เนื่องจากสภาพแวดล้อมของสังคมไทยที่มีมาแต่เดิม ผู้ใหญ่ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรชายหญิงแตกต่างกัน โดยที่ผู้หญิง

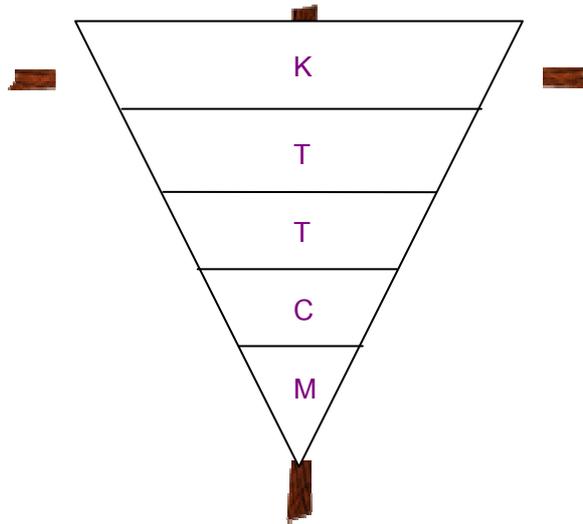
จะได้รับการเลี้ยงดูอย่างใกล้ชิด ได้รับความควบคุมและเข้มงวดกวดขัน ในขณะที่ผู้ชายจะได้รับการอิสระและควบคุมตนเองมากกว่า จึงทำให้เพศหญิงที่มีความอ่อนโยนมากกว่าเพศชาย จากเหตุผลดังกล่าว จึงมีส่วนทำให้ข้าราชการเพศหญิงและเพศชาย มีความคิดเห็นต่อการให้การศึกษาประถมศึกษาแตกต่างกัน สอดคล้องกับ **มณฑิรา จารุเพ็ง** ได้ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาและพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตปริญญาตรีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผลการวิจัยพบว่า นิสิตชายและนิสิตหญิงระดับปริญญาตรีมีคุณธรรมและจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2) ข้าราชการที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการให้การศึกษาประถมศึกษาโดยรวมไม่แตกต่างกัน การเป็นแบบนี้ อธิบายได้ว่า การจัดการเรียนการสอนประถมศึกษาสำหรับข้าราชการ เป็นการรับสมัครผู้เข้าเรียนที่มีอายุตั้งแต่ 25 ปี ถึง อายุ 60 ปี ซึ่งถือว่าเป็นผู้บรรลุนิติภาวะ ย่อมมีความเข้าใจต่อกฎเกณฑ์ของสังคม มีความคิดเห็นที่ถูกต้องดีงาม มีความละเอียดต่อความชั่ว เมื่อศึกษาระยะที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับธรรมะทางพระพุทธศาสนา และการดำเนินชีวิตของชาวพุทธที่ผู้เรียนได้ซึมซับและเรียนรู้จากกิจกรรมอันเกี่ยวเนื่องกับศาสนาพุทธทั้งหลักธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ตั้งแต่เด็ก จึงทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม ดังนั้น แม้ว่าผู้เรียนธรรมศึกษาจะมีอายุต่างกัน แต่ก็มีพื้นฐานทางจริยธรรมที่ถูกปลูกฝังจากครอบครัวและสังคมให้เป็นคนดีมีศีลธรรม จากเหตุผลดังกล่าว จึงมีส่วนทำให้ข้าราชการที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนประถมศึกษาไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับ **ประเสริฐ คำลุน** ได้ทำวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของผู้นำเกี่ยวกับจริยธรรมการครองตนตามแนวพุทธศาสตร์ : กรณีศึกษาผู้นำสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอภูเมษริก จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวม ผู้นำที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับจริยธรรมการครองตนไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3) ข้าราชการที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการให้การศึกษาประถมศึกษา โดยรวมไม่แตกต่างกัน การที่เป็นแบบนี้ อธิบายได้ว่า ข้าราชการที่เข้าศึกษาธรรมศึกษามีพื้นฐานทางสังคมเกี่ยวกับคุณธรรม เพราะได้รับการปลูกฝังจากสังคมไทย คนในสังคมจึงมีการซึมซับและเข้าใจเรื่องคุณธรรม จริยธรรม มีความเห็นที่ถูกต้องดีงาม มีความรู้ความเข้าใจในหลักพื้นฐานทางจริยธรรม มีความเกรงกลัวต่อบาปหรือสิ่งไม่ดีทั้งหลายอันผิดต่อศีลธรรม ทำแต่ความดี ไม่เบียดเบียนคนอื่น มีความอ่อนน้อม รู้จักให้อภัยซึ่งกันและกัน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ชาวไทยได้รับการปลูกฝังตั้งแต่เด็กจนโตทั้งจากครอบครัว จากสังคมหรือจากสถาบันการศึกษาของภาครัฐและเอกชน ข้าราชการที่เข้าศึกษาธรรมศึกษา ส่วนมากมีการศึกษาระดับปริญญาตรี ซึ่งระบบการศึกษามีการบรรจุวิชาเกี่ยวกับจริยธรรมให้ผู้เรียนได้ศึกษาโดยผ่านกระบวนการเรียนการสอนศีลธรรมมาตั้งแต่ระดับประถมศึกษา - ระดับอุดมศึกษา จากเหตุผลดังกล่าว จึงมีส่วนทำให้ข้าราชการที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนประถมศึกษาไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับ **พระมหาทวีศักดิ์ ทิพนโม** ได้ทำวิจัยเรื่อง การนำหลักจริยธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักศึกษารายวิชาชีพครูในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ปีการศึกษา 2546 ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีการนำหลักจริยธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันไม่แตกต่างกัน

7. องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

รูปแบบ (Model) การให้การศึกษาธรรมศึกษาแก่ข้าราชการ เรียกว่า “KTTCM” Model ซึ่งสามารถแสดงแผนภูมิได้ ดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 5.1 “KTTCM” Model : รูปแบบการให้การศึกษาธรรมศึกษาแก่ข้าราชการ

จากกรอบแนวคิดของ “KTTCM” Model มีความหมายและรายละเอียด ดังต่อไปนี้

K - Knowledge หมายถึง ข้าราชการที่ศึกษาธรรมศึกษา ต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาทั้งเรื่องหลักธรรมและประวัติบุคคลสำคัญทางพระพุทธศาสนา อีกทั้งศาสนพิธีต่าง ๆ เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา มองเห็นคุณค่าของสิ่งที่เรียนและสามารถประยุกต์ความรู้นำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริง โดยผู้ที่เข้าศึกษาธรรมศึกษาต้องมีความรู้เรื่องหลักธรรมที่จะนำมาปฏิบัติที่ดีมีอะไรบ้าง แต่ละข้อมีความหมายว่าอย่างไร มีประโยชน์อย่างไร เมื่อปฏิบัติตามจะนำไปสู่ผลอะไร มีวิธีปฏิบัติที่ถูกต้องอย่างไร และโทษของการปฏิบัติผิดจะเป็นอย่างไร ผู้เรียนต้องตระหนักไว้ในคุณค่าและความสำคัญของหลักธรรม และนำหลักธรรมไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและสัมฤทธิ์ผลและสุดท้ายคือ การประยุกต์ใช้ ถ้ายทอด และแบ่งปัน ชักชวนให้เพื่อนมนุษย์ปฏิบัติตาม เพราะเราทุกคนมีหน้าที่ ต้องดำเนินชีวิต ให้ดีงามถูกต้อง จึงจำเป็นต้องนำหลักธรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ชีวิตหรือการทำงาน การทำหน้าที่ต่าง ๆ ในทุกระดับ ทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและต่อสังคม ดังนั้น ในการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาต้องคำนึงถึงการพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จนสามารถบูรณาการนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ กาย วาจา และใจ เพื่อลดปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน การประพฤติมิชอบและปัญหาต่าง ๆ ในหน่วยงานราชการ เพื่อบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ คือ ชีวิตที่ดีและมีความสุข

T - Teacher and Teaching หมายถึง ผู้สอนและเทคนิคการสอน การจัดการเรียนการสอนธรรมชาติศึกษาแก่ข้าราชการ ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ มีการพัฒนาทางด้านความคิดนั้น ส่วนหนึ่งมาจากพฤติกรรมและลักษณะการสอนของครูผู้สอน ผู้สอนจะต้องมีการเตรียมการสอน มีความรอบรู้ในด้านเนื้อหาวิชาที่จะมาสอนและมีการบูรณาการกับองค์ความรู้อื่น ๆ ที่มีอยู่ในหลักสูตรการศึกษา พร้อมทั้งสามารถนำความรู้ขึ้นมาเชื่อมโยงกับในชีวิตของผู้เรียนได้ มีวิธีการสอนที่หลากหลายและเหมาะสมกับผู้เรียน เพื่อลดความเบื่อหน่ายในการเรียน มีเทคนิคในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียน โดยครูจะต้องสอนในลักษณะที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความ “เข้าใจ” มากกว่าการสอนในลักษณะท่องจำ บุคลิกภาพของครูที่ดีควรจะกระฉับกระเฉง มีใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส สอดแทรกอารมณ์ขัน มีความยืดหยุ่น พยายามให้ผู้เรียนมีความสุขในการเรียนไม่เคร่งเครียด

T - Teacher and Teaching หมายถึง ในกระบวนการการให้ข้อมูลย้อนกลับของผู้เรียน ผู้สอนต้องมีความเชี่ยวชาญในเนื้อหาวิชาที่สอน มีการเตรียมการสอนมาอย่างดี จัดการสอนอย่างมีระบบและให้ครบองค์ประกอบการสอน ได้แก่ การตั้งจุดประสงค์การสอน การกำหนดเนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการสอนและการวัดผลประเมินผล ต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ตรงตามจุดมุ่งหมาย ของหลักสูตร สามารถบูรณาการหลักสูตรให้สอดคล้องกับองค์ความรู้อื่น ๆ ให้เชื่อมโยงกับการนำความรู้ไปใช้ในวิถีชีวิตของผู้เรียน ผู้สอนต้องใช้เทคนิคและวิธีการสอนที่หลากหลายและเหมาะสมกับผู้เรียน เพื่อลดความเบื่อหน่ายในการเรียน อีกทั้งยังเป็นการสร้างความสนใจในเนื้อหาวิชาและส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้น ผู้สอนและเทคนิคการสอน จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลทางตรงและทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทักษะทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

C - Care หมายถึง กระบวนการจัดการเรียนการสอน ผู้เรียนต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่ มีความเสมอภาคเท่าเทียมกันระหว่างผู้เรียนแต่ละคน ไม่แบ่งแยกหรือเลือกที่รักมักที่ชัง สร้างระบบการติดตามดูแลให้คำปรึกษาและประสานงานผู้เรียนทางโทรศัพท์ สร้างแรงจูงใจ ให้ผู้เรียนได้เรียนในสิ่งที่ตนสนใจ กระตุ้นให้ผู้เรียนได้แสดงความสามารถและใช้ศักยภาพของตนอย่างเต็มที่ มีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน มีลักษณะเป็นกัลยาณมิตร ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน โดยครูควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นในสิ่งที่ครูได้สอนและได้นำเสนอ พร้อมทั้งรับฟังอย่างมีเหตุผล เพื่อที่จะได้รับรู้ถึงความเข้าใจและยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ช่วยลดช่องว่างระหว่างครูกับผู้เรียน สิ่งเหล่านี้เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทำให้ผู้เรียนรู้สึกมีความสุขและสนุกกับการเรียน

M – Media หมายถึง สื่อการสอน เนื่องจากการศึกษาธรรมชาติซึ่งถือว่าเป็นนามธรรมยากต่อการเข้าใจ สื่อหรืออุปกรณ์การเรียนการสอนจึงมีความสำคัญ เพราะจะช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในเนื้อหาวิชา อันจะนำไปสู่การบรรลุจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ หน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนธรรมชาติ จึงควรจัดหาจัดหาสื่อที่ทันสมัยและสอดคล้องกับความต้องการของผู้สอนและผู้เรียนไว้สำหรับประกอบการสอนและค้นคว้าเพิ่มเติม ฝึกอบรมผู้สอนให้มีความรู้ มีทักษะในการใช้การรักษา และซ่อมแซมสื่อประเภทต่าง ๆ กระตุ้นให้ผู้สอนและผู้เรียนสนใจในการใช้สื่อ เพื่อการเรียนการสอนให้มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ง่ายขึ้นและมีความสุขกับการเรียน

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผลการศึกษา สามารถให้การเสนอแนะเชิงนโยบายตามลำดับ ได้ดังนี้

1) **ด้านปัจจัยนำเข้า** ผู้บริหารและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการให้การศึกษาประถมศึกษาแก่ข้าราชการ ควรสนับสนุนให้พระวิทยากรมีจำนวนที่เพียงพอ อีกทั้งสภาพแวดล้อมทางการเรียน วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน และความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนด้านต่าง ๆ

2) **ด้านกระบวนการ** กิจกรรมการเรียนการสอนต้องมีทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ มีสื่อการเรียนการสอนทั้งวัสดุอุปกรณ์ หนังสืออ้างอิง ให้นักเรียนได้ค้นคว้า ศึกษาอภิปราย วิเคราะห์ ตั้งสมมติฐาน ทดลอง และสรุปผลของการเรียนรู้ต่อไป

3) **ด้านการควบคุมการเรียนการสอน** การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนประถมศึกษา ผู้สอนต้องกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจ สร้างบรรยากาศในการเรียนการสอนให้มีบรรยากาศเป็นกันเองระหว่างผู้สอนและผู้เรียน มีบรรยากาศที่ผ่อนคลาย ผู้สอนเป็นกัลยาณมิตร

4) **ด้านผลผลิต** ผู้บริหารและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการให้การศึกษาประถมศึกษาแก่ข้าราชการ ควรจัดการศึกษาประถมศึกษาเพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านพุทธิพิสัย ด้านทักษะพิสัย และด้านจิตพิสัย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ปลูกฝังและเสริมสร้างเจตคติ ค่านิยม จนกลายเป็นความประพฤติ และคุณลักษณะที่ดีงามและให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาจิตใจ มีคุณธรรมจริยธรรม สามารถแก้ปัญหาได้

5) **ด้านข้อมูลย้อนกลับ** การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนประถมศึกษา ผู้สอนควรมีบุคลิกภาพที่น่าเลื่อมใสศรัทธา มีความรู้ ความสามารถ มีการเตรียมความพร้อมในการสอน ควรสร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้มีบรรยากาศที่ผ่อนคลาย มีความเป็นกันเอง สถานที่เรียนควรมีความพร้อม สะอาดเรียบร้อย มีสื่อการสอนที่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชา

8.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

ผู้วิจัยเห็นว่า ควรศึกษาเพิ่มเติมจากงานวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

1) ควรวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลในการนำหลักกรรมไปประยุกต์ใช้ในการบริหารงานในหน้าที่”

2) ควรมีการวิจัยผลของกลุ่มตัวอย่างอื่นที่นอกไปจากกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยนี้ เช่น ข้าราชการในเขตอื่น บุคคลทั่วไป เป็นต้น

3) ควรมีการวิจัยติดตามผลของการศึกษาประถมศึกษาของข้าราชการอย่างต่อเนื่อง เพื่อดูความคงทนของผลที่ได้รับจากการศึกษาประถมศึกษา

บรรณานุกรม

ธำรง บัวศรี. คู่มือการปฏิบัติงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์การศาสนา, 2531.

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต). การศึกษา : เครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก
จำกัด, 2541.

สาโรช บัวศรี. การศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เจริญผล, 2529.

สนิท ศรีสำแดง. พุทธศาสนากับหลักการการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : นีลนารการพิมพ์, 2534.

สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง. เรื่องสอบธรรมของสนามหลวงแผนกธรรม 2550. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2550.

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. “การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมผู้เรียนโดยผ่าน
กระบวนการเรียนการสอนธรรมศึกษาชั้นตรี-โท-เอกในสถานศึกษา”. ทุ่่นการวิจัยจากกรมการ
ศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ปีงบประมาณ 2549.

พระครูศรีกิตติวารากร (บุญชัย กิตติปัญโญ). “การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ฝ่าย

ธรรมศึกษา สำนักเรียนคณะจังหวัดนนทบุรี ภาค 1”. วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาการจัดการการศึกษา.

บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2551.

พระมหาสุพจน์ สุวโจ (พยัคฆ์พิทยางกูร). “การประเมินหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม :

ศึกษากรณีนักเรียนชั้นตรี”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2545.

สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม. “การศึกษารูปแบบและแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนธรรม

ศึกษาในสังคมไทย : ศึกษาสภาพความเป็นจริงและความคาดหวังของผู้เรียนธรรมศึกษาทุกระดับ

ช่วงชั้น”. รายงานการวิจัย. กรมการศาสนา : กระทรวงวัฒนธรรม, 2549.

คำขอขอบคุณ

ขอกราบขอบพระคุณพระเทพปัญญาภุมนี (ทองดี ฐิตายุกโก) เจ้าอาวาสวัดอาวุธวิกสิตาราม พระราช
ดิลก (ประนต กิตติวฑฒโน) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดอาวุธวิกสิตาราม ขอเจริญพรขอบคุณ คุณหญิงละมุลศรี
โกสิน คุณโยมปริษาและคุณโยมศรีวรรณ อรรถดวิภักษ์ รวมถึงคณะศรัทธาญาติโยมทุกท่านที่สนับสนุน
ทุนการศึกษาจนสำเร็จการศึกษาในครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณ พระธรรมเมธาภรณ์ (ระแบบ ฐิตถาโณ) ประธานคณะกรรมการควบคุม
วิทยานิพนธ์ พระเทพวิสุทธิกวี (เกษม สุณฺณโธ) อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ขอขอบคุณ ดร.ศุทธิพร
เสวตพงษ์ ที่ได้เสียสละเวลา แนะนำแนวทางเพื่อการปรับปรุงแก้ไข ในส่วนที่บกพร่องของวิทยานิพนธ์
จนทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จสมบูรณ์

ขอขอบคุณท่านผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการให้ข้อมูลและข้อเสนอแนะต่าง ๆ จนทำให้วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลงได้

คุณงามความดีและประโยชน์อันเกิดจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอใช้เป็นเครื่องสักการบูชา พระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ พระคุณของมารดา บิดา ครูอาจารย์ที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ที่มีคุณค่ายิ่งและขอแผ่คุณความดีนี้ให้แก่เพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์ทุกรูปทุกนาม